

környezete életébe, beépüljön a képzési-nevelési funkciókat ellátó intézmények rendszerébe, és azokkal ésszerű munkamegosztást alakítson ki.

A pedagógusok számára a könyv legfontosabb tanulsága, hogy a permanens nevelés, művelődés elfogadása a tanár szerepére nézve is következményekkel jár. A tanár feladata, hogy *tanítványainak a permanens tanuló modelljéül szolgáljon, ezt a beállítottságát átadni is képes legyen.*

Befejezésül Suchodolski tanulmányának egy mondatát idézem: „A permanens képzés sorsa attól függ, hogy mit képesek tenni az emberek annak érdekében, hogy civilizációjuk »emberibb« legyen, s ők maguk életüket azzal a boldogsággal tudják összekötni, amely megérdemli a valóban »emberi« nevet.”

Tóthné Dudás Margit

G. DONÁTH BLANKA: SZEMÉLYISÉGFORMÁLÓ KISC SOPORTMUNKA AZ ISKOLÁBAN

Budapest 1980. Akadémiai Kiadó. 171 oldal

Az eredményesebb, hatékonyabb nevelés érdekében tevékenykedő pedagógusok széles köre igényli a gyakorlati pedagógiai munkát közvetlenül is segítő szakkönyveket, elsősorban olyanokat, amelyek új kutatások friss eredményeit ismertetik. Ilyen könyv Gádorné Donáth Blanka új műve. A karcsú kötetet végigtanulmányozó osztályfőnökök sok vonatkozásban saját diákjaikra ismerhetnek az itt szereplő vizsgálati alanyokban, és – kiemelve az általánosítható vonásokat – újabb hasznos ismereteket szerezhetnek a velük való pedagógiai tevékenységgel kapcsolatban. A szerző jól használható praktikus módszert ad a gyakorló pedagógusok kezébe a gondjaikra bízott tanulók személyiségének tüzetesebb megismeréséhez, s ezeknek az új ismereteknek a személyiségformálás érdekében való gyakorlati felhasználásához. A könyvben közölt módszer bárhol megvalósítható.

A csoportmódszerek alkalmazása elterjedt a pszichológiai és pszichiátriai gyakorlatban. A pedagógia azonban eddig csak az oktatási folyamat keretében alkalmazta. A kötet függelékében közölt szakirodalmi áttekintésből kitűnik, hogy ez az első olyan hazai mű, amely a személyiségformálás céljából szervezett kiscsoportokkal foglalkozik. A szerző meggyőződése szerint ugyanis – mint a bevezetőben írja – a pszichoterápiai és szociálpszichológiai indítású kiscsoport-kutatások *az egészséges személyiségfejlődés menetére* is adnak útmutatásokat. E tapasztalatai alapján szervezte meg a személyiségfejlesztő kiscsoportokat a budapesti Arany János 12 évfolyamos, nevelőotthonnal kombinált kísérleti iskolában, ahol korábban a tanár–diák kapcsolatok alakulását vizsgálta. Az akkor szerzett tapasztalatokat is felhasználta e könyvében.

A szerző korszerű pszichológiai és pedagógiai szemlélete hatja át a vizsgálat egészét, amely szervezeten beépült az iskola mindennapos életébe, a tanulók folyamatos-természetes tevékenységébe.

A vizsgálatot – tantestületi segítséggel – 1967-től nyolc tanéven keresztül a felső tagozatos általános iskolai és a gimnáziumi osztályok tanulóiból szervezett csoportokkal végezte, kiegészítve egy tanárokból és szülőkből alakított csoporttal. A csoportok létszáma 5–8 fő volt, a csoportmegbeszélések időtartama 45–60 perc, amelyeket egy hatodik órában tartottak meg, évente 5–15 vagy 25 alkalommal. A legtöbb csoportban vegyesen voltak fiúk-lányok, de létrejött csak fiú és csak leány csoport is.

A szerző a bevezetés után hét nagyobb részre bontva írja le tapasztalatait: 1. Az emberi kapcsolatokról. 2. A kiscsoport-beszélgetés kialakulása és változatai. 3. A kiscsoport módszerbeli kérdései. 4. A célcsoport mint konkrét iskolai problémák megoldásának színtere. Jegyzőkönyvi szemelvények. 5. A nyílt csoport pedagógiai „hozama”. A gyerekek jobb megismerése és új kapcsolatmodell nyújtása egymással és a pedagógussal. 6. A zárt csoport specifikumai. A személyiségértékelés tágabb lehetőségei nevelési szempontból. Problémák, perspektívák. 7. Kiscsoportmunka az iskolában.

G. Donáth Blanka könyvének első részében – mielőtt a vizsgálat eredményeit ismertetné és levonná következtetéseit – elméletileg *tisztaza a leggyakrabban használt fogalmakat* (interperszonális kapcsolatok fajtái, szimmetrikus, aszimmetrikus, komplementer kapcsolatok, kiscsoport, nyílt csoport, célcsoport, zárt csoport stb.). Saját tapasztalatai alapján főként a nyílt csoportot tartja a legalkalmasabbnak az iskolai nevelési célok megvalósítására, mert „ez látszik legjobban biztosítani a bekapcsolódásnak, az involválódásnak azt az optimális középszintjét, amelyik az intim szféra autonómiáját tisztel-

letben tartva eléggé megmozgatja egy-egy osztály tanulóit ahhoz, hogy egyéni és közösségi magatartásokat lényeges pontokon és perspektivikusan formálni lehessen” (30. old.).

A következő rész a kiscsoport *módszerbeli kérdéseit* elemzi. A szerző ismerteti a csoport-beszélgetések („ülések”) részletes lefolyását („ugyanaz a hely, ugyanaz az időpont, nagyjából azonos időtartam” a célszerű) (31. old.), majd a felnőtt csoportvezető helyzetére, feladataira mutat rá, elemzi a kettős vezetés (pl. osztályfőnök és pszichológus) előnyeit és a két vezető funkcióját. A kiscsoport működetésére a legalkalmasabb időkeret az egy év.

A könyv talán legérdekesebb, legszínesebb részét alkotja a negyedik rész: részleteket olvashatunk – megfelelő elemző kommentárok kíséretében – *csoportülések jegyzőkönyvi anyagaiból*.

A célcsoportos beszélgetések – ezekkel viszonylag keveset foglalkozik a kötet – a szerző szerint a legalkalmasabbak az iskolai (osztály) problémák megoldására. Fejtegetéseinek illusztrálására példákat is hoz egy jól megoldott és egy meg nem oldott helyzetre.

Az ötödik részben, a *nyílt csoportok* témáinak, üléseinek bemutatása során az olvasó a gyerekek belső világának sajátos megközelítéséhez kap útmutatásokat. A nyílt csoportok üléseinek jegyzőkönyveiből megtudhatjuk, hogy főként mi foglalkoztatja a tanulókat. Az általános iskola felső tagozatán a diákok „vágyálma” a jó osztályközösség, egymás jobb megismerése. Sokat töprengenek a másik nem viselkedésén, de gyakori téma a „verekedés és az agresszió, a veszekedés, árulkodás, illetve az összetartás, szolidaritás érvényességi köre: barátok, osztálytársak . . . szervezési funkciók, szervezési tehetetlenség; az igazság és igazságtalanság, főleg a nevelők magatartásában” (77. old.).

De mi veti felszínre a csoporttagokban éppen ezeket a problémákat? A pszichológus szerző tapasztalata szerint „a megoldás, a válasz keresésére ösztönző belső feszültség” (78. old.).

S mi a nyílt csoportokban folyó beszélgetések „pedagógiai hozama”? Ezt szerzőnk így fogalmazza meg: „A tanár (az osztályfőnök, a nevelő) jobban megismeri az osztályt, a gyerekeket, egyéniségüket, valódi szükségleteiket, érdeklődési körüket, hogy mi hat rájuk igazán. Bele tud kapcsolódni mindabba, ami tanítványait foglalkoztatja, s ezzel – szinte észrevétlenül – befolyásolja, segíti, irányítja őket, sokkal több területen, mint ahogy arra a tanítási órákon alkalma nyílik” (86. old.). Természetesen a gyerekek is jobban megismerik a nevelőt, s a vele való kapcsolatuk emberibbé, bensőségebbé válik.

Előre eltervezett témát csak a célcsoportok foglalkozásainak keretében vet fel a tanár, máskor a gyerekek maguk mondják meg, hogy miről akarnak beszélgetni. A problémákat a tanulók tárgyalják meg; a vezető, a tanár a háttérben marad.

A könyv legrészletesebben a *zárt csoportokkal* foglalkozik, mivel ez – a szerző szerint – a személyiségfejlesztés tágabb lehetőségeit nyújtja. Példákat olvashatunk a könyv e részében a zárt csoportban történő jellemzésre, önjellemzésre, a csoporttársak, a csoportvezető katalizátor szerepéről. Ezt a részt is, mint az előzőeket, a szerző összegezése zárja: miért és mikor érdemes zárt csoportot alakítani iskolai keretben, melyek a csoport hatótényezői, hatásának feltételei.

Végül az utolsó rész a *kiscsoportmunkát irányító pedagógust* sokoldalúan elemzi, részletesen bemutatva feladatait.

A zárzó összefoglalja, hogy lényegében mire alkalmasak a személyiségfejlesztő kiscsoportok: 1. felvetik a primer szocializáció zavarait, 2. lehetővé teszik a kora gyermekkori fejlődés részleges zavarainak kiküszöbölését, 3. segítséget nyújtanak a szekunder szocializációhoz.

A kötetet gazdag bibliográfia zárja, amely jól eligazítja a téma behatóbb tanulmányozása iránt érdeklődő olvasókat.

A könyvet különösen a gyakorló pedagógusoknak és a pedagógusjelölteknek ajánljuk, mivel mindaz, ami a kötetben olvasható, a tanulók személyiségének alaposabb és mélyebb megismeréséhez ad új eszközöket és módszereket. Tehát az eredményesebb, hatékonyabb neveléshez.

Szabóné Fehér Erzsébet